

Miljardendans in de

Op 1 juli maakt het kabinet bekend of het bedrijfsleven financieel moet bijdragen aan het contract dat het met de Staat heeft gesloten over de JSF. De bedrijven hebben de kosten en baten zelf uitgerekend. Hun conclusie: nul afdracht, want de JSF gaat de BV Nederland juist geld opleveren.

Tot de hoofdpijndossiers waarmee dit kabinet kampt, behoort zeker de JSF. De Tweede Kamer is eerder dit jaar weliswaar akkoord gegaan met deelname aan de testfase, maar volgend jaar moet definitief worden besloten om twee testtoestellen aan te schaffen. In de aanloop daar naartoe wordt de JSF dit najaar vergeleken met een aantal alternatieve jachtvliegtuigen. In 2010 volgt dan het definitieve besluit om de JSF-order ter waarde van 5,5 miljard euro te plaatsen of om een jachtvliegtuig 'van de plank' te kopen.

De Nederlandse bedrijven die deelnemen aan het JSF-project, richten zich nu eerst op de datum van 1 juli aanstaande. Dan laat het kabinet weten wat het nieuwe afdrachtpercentage is voor bedrijven die straks omzet halen uit de productie van JSF-toestellen. De afdracht houdt verband met de 800 miljoen dollar die het kabinet investeert in het project. In 2002 kwamen overheid en bedrijfsleven overeen dat, mocht de

Nederlandse staat die 800 miljoen niet terugverdienen aan de JSF, de deelnemende bedrijven het financiële gat zouden opvullen. Het uitgangspunt was dat de belastingbetaler niets zou inschieten bij de Nederlandse deelname.

Bij de opstelling van de zogenoemde *businesscase* in 2002, die is ondertekend door inmiddels negentig bedrijven, werd afgesproken om in 2008 een evaluatie te houden, en het afdrachtpercentage opnieuw te bepalen. Volgens de toenmalige planning zou Nederland dan al tot aanschaf zijn overgegaan. Alle benodigde gegevens voor een evaluatie zouden voorhanden zijn.

Dollarkoers Die planning is niet helemaal uitgekomen. De ontwikkeling van de JSF heeft de nodige vertraging opgelopen. Dat is op zich niet vreemd; het is zelfs redelijk standaard met dit soort megaprojecten. De evaluatiedatum van juli

lucht

2008 is echter gehandhaafd. Er hebben zich evenwel sinds 2002 enkele onvoorziene ontwikkelingen voorgedaan. Over de financiële gevolgen daarvan verschillen de meningen.

Een van de discussiepunten is de ontwikkeling van de dollarkoers. Die is van belang omdat er in het JSF-project met Amerikaanse dollars wordt gerekend. Het is per slot van rekening primair een Amerikaans project, waar zeven andere landen aan meedoen. De dollarkoers heeft ten opzichte van 2002 een stevige duikeling gemaakt. Toen was hij 1,15 euro waard, nu 0,65 euro. Concreet betekent die daling dat de Nederlandse overheid straks minder euro's binnenkrijgt aan baten uit het JSF-project. Die rekening zou dan worden doorgeschoven naar de industrie.

Die is het daar niet mee eens. Los van de vraag of de lage dollarkoers niet wordt gecompenseerd door andere factoren, vindt de industrie dat de overheid het risico van ►

Krachtenbundeling

Bedrijven die actief zijn in de militaire sector, hebben zich verenigd in de Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid (NIDV). Die richt zich op het inschakelen van Nederlandse bedrijven bij nationale en internationale militaire projecten. Onder de vlag van de NIDV valt het Netherlands Industrial Fighter Aircraft Replacement Platform (Nifarp). Dat bestaat uit 55 bedrijven die betrokken zijn bij de ontwikkeling, de productie en het onderhoud van de JSF.

Zij behartigen de belangen van bedrijven die in het kader van de JSF een samenwerkingscontract met de Nederlandse overheid hebben gesloten. Er zijn ook enkele bedrijven die later bij het JSF-project betrokken zijn geraakt, en die het contract niet hebben ondertekend. Zij vinden dat zij niets hoeven af te dragen aan de overheid omdat zij opdrachten voor de JSF op eigen kracht hebben verworven. Veel van dat soort bedrijven zullen er niet bijkomen, is de verwachting. De ondertekenaars van het contract vertegenwoordigen het grootste deel van de vliegtuig-industrie, en bedrijven van buiten die sector kunnen niet zomaar in de markt voor jachtvliegtuigen stappen.

'Liever een goed gesprek en zorgvuldigheid dan op tijd'

koersfluctuaties had moeten afdekken door de aanschaf van zogenoemde termijndollars tegen een vaste koers. Voor de uitgave van de 800 miljoen dollar heeft de overheid namelijk wél zo'n regeling getroffen. Waarom dan niet voor de batenkant?

Ook de industrie zelf stond voor een onaangename verrassing. In 2002 was ervan uitgegaan dat de afdrachten aan de overheid konden worden opgenomen in de kostprijs die Nederlandse bedrijven berekenen voor JSF-opdrachten. De Amerikanen wezen die doorberekening echter van de hand. Tegenover deze nadelige ontwikkelingen staan ook voordelige. Zo waren de Amerikanen voor het eerst, na maandenlange onderhandelingen, bereid om de partnerlanden ook te laten deelnemen aan de testfase. Nederland bespaart daarmee 200 miljoen euro aan een eigen testfase. Onderhoudswerkzaamheden aan de JSF kunnen bijdragen aan de totstandkoming van een *Maintenance Valley* in Nederland, met nog eens vele miljarden in het verschiet.

En de lage dollarkoers biedt ook weer voordelen. Als koper van JSF's is Defensie straks immers gunstiger uit. Vooropgesteld dat de huidige dollarkoers op peil blijft.

De industrie vindt dat al die voor- en nadelen tezamen moeten worden bekeken alvorens een nieuw afdrachtpercentage te bepalen. Zij had daar, vertegenwoordigd door de Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid (NIDV) en het Netherlands Industrial Fighter Aircraft Replacement Platform (Nifarp), graag met de overheid als partners over willen praten.

Krap schema De overheid houdt de boot echter af. Minister Maria van der Hoeven van Economische Zaken wil eerst met haar collega's van de andere betrokken ministeries een nieuw

afdrachtpercentage bepalen. In de maanden juli en augustus zou er dan overleg met de industrie moeten plaatsvinden. Als daar niets uitkomt, kan het bedrijfsleven tot 15 september naar de rechter stappen voor een arbitrage-uitspraak.

"Wij vinden een tijds-klem in de zomerperiode niet handig", zegt NIDV-directeur Cent van Vliet. "Dan ontbreekt de ruimte voor constructief overleg. Voor je het weet, zit je in een arbitrageprocedure." Hij hangt ook niet zo aan die datum van 1 juli: "Liever een goed gesprek en zorgvuldigheid dan op tijd."

De deelnemende bedrijven zouden graag betrokken zijn bij de definiëring van de kosten en baten van het JSF-project door de overheid. Innovatie laat zich, met al zijn *spin off*- en *spill over*-effecten, niet altijd zo eenvoudig kwantificeren. Wat moet je bijvoorbeeld met een buitenlands bedrijf dat een opdracht plaatst bij een Nederlands bedrijf omdat dat deelneemt aan het JSF-project. Hoe kwantificeer je het vertrouwen dat een bedrijf daarmee wekt?

De industrie zelf houdt vast aan de "krachtdadige feiten": een orderportefeuille van tot dusver 700 miljoen dollar en het tekenen van de eerste raamcontracten voor de productie-fase. De deelname aan het project, inclusief de aanschaf van JSF's, zal orders ter waarde van in totaal 8 tot 10 miljard dollar (tegen de huidige koers: 5,2 tot 6,5 miljard euro) opleveren, terwijl kopen van de plank bij een uitgave van de beoogde 5,5 miljard euro compensatieorders van hooguit 3 miljard euro zal opleveren.

Het bedrijfsleven gaat ervan uit dat de overheid haar 800 miljoen dollar ruimschoots terugverdient. Onder meer met *royalties* uit de verkoop van JSF-toestellen aan derde landen, besparingen ten opzichte van het kopen van de plank en extra winstbelasting van de deelnemende bedrijven.

Het blijven prognoses. Het is een groot project met risico's, erkent Van Vliet. "Je kunt het niet op de automatische piloot doen. Dat geldt voor het bedrijfsleven, maar ook voor de politiek. Het is goed dat die de risico's beheerst en het proces kritisch volgt. De JSF is wat dat betreft geen geef- maar een knokdossier. De politiek moet echter wel alle relevante gegevens meewegen. Ik heb nu de indruk dat het verwachtingspatroon in politieke kringen is dat het bedrijfsleven hoe dan ook moet betalen, ongeacht de afspraken die in 2002 zijn gemaakt en de feiten van vandaag." ■

